Valiokunnan lausunto LaVL 1/2017 vp– E 123/2016 vp

Lakivaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategia 2017

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategia 2017 (E 123/2016 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Heidi Kaila, valtioneuvoston kanslia
- lainsäädäntöneuvos Janina Hasenson, ulkoasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Eeva Aittoniemi, oikeusministeriö
- professori Kimmo Nuotio

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa määritellään Suomen EU-politiikan keskeiset vaikuttamiskohteet vuonna 2017. Suomen EU-politiikan strategista suunnittelua on kehitetty niin, että kerran vaalikaudessa laadittu EU-selonteko on korvattu vuosittaisilla EU-vaikuttamisstrategioilla, jotka keskittyvät keskeisiin ajankohtaisiin kysymyksiin. Keskeisiä EU-agendalla olevia asioita voidaan tältä pohjalta vuosittain käsitellä osana laajempaa kokonaisuutta. Nyt käsiteltävä EU-vaikuttamisstrategia on järjestyksessä toinen uuden lähestymistavan mukaan laadittu asiakirja. Lakivaliokunta keskittyy lausunnossaan toimialaansa koskeviin kysymyksiin.

Nyt käsittelyssä oleva valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategia keskittyy joihinkin EU-politiikan alueisiin, mutta ei käsittele kaikkia sektoreita tai kaikkia vuonna 2017 käsittelyssä olevia asioita. Tämä ei EU-agendan laajuus huomioon ottaen ole yhdessä tiiviissä asiakirjassa mahdollista. Kuten strategian johdanto-osassa todetaan, ministeriöiden sektorikohtaiset EU-vaikuttamissuunnitelmat täydentävät kokonaisuutta. Lakivaliokunta kiinnittää omaan toimialaansa ja oikeusasioihin liittyen huomiota siihen, että oikeusministeriö on vakiintuneesti asettanut vuosittain tai puolivuosittain ministeriön EU-tavoitteet ja määrittänyt EU-vaikuttamisen prioriteetit. Lakiva-

liokunta onkin saanut selvityksen myös oikeusministeriön EU-vaikuttamissuunnitelmasta vuodelle 2017 (OM/1/822/2016). Valiokunta katsoo, että oikeusministeriön EU-vaikuttamissuunnitelma täydentää asianmukaisesti valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiaa.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että strategian käsittelyä on nyt suunnitelmien mukaisesti aikaistettu niin, että seuraavaa vuotta koskeva strategia on laadittu jo edeltävän vuoden lopulla. Valiokunta pitää tätä myönteisenä asianmukaisten vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseksi. Uuden strategisen suunnittelun mallin mukaisessa järjestelmässä ja aikataulutuksessa myös valtioneuvoston sekä oikeusministeriön vaikuttamissuunnitelmat kyetään luontevasti käsittelemään yhdessä. Valiokunnan näkemyksen mukaan uuden mallin mukainen järjestely on tähän mennessä saatujen kokemusten perusteella osoittautunut aikaisempaa järjestelyä toimivammaksi ja mahdollistaa strategisemman suunnittelun sekä valtioneuvoston ja eduskunnan välisen vuoropuhelun kulloinkin tärkeistä ja ajankohtaisista EU-politiikkaa koskevista aiheista. Valiokunta toteaa kuitenkin edellisestä EU-vaikuttamisstrategiasta antamassaan lausunnossa (LaVL 5/2016 vp, s. 2) mainituin tavoin, että eduskunnan vaikutusmahdollisuuksista keskeisin on edelleen valtioneuvoston ja eduskunnan yhteistoiminta käsiteltävinä olevissa yksittäisissä EU-hankkeissa perustuslain 96 ja 97 pykälän mukaisesti.

Oikeusasiat valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa

Lakivaliokunta kiinnitti edellisestä valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiasta antamassaan lausunnossa (LaVL 5/2016 vp, s. 2) huomiota omaan toimialaansa liittyen siihen, että sen toimialaan kuuluvia oikeusasioita sivuttiin strategiassa hyvin ohuesti oikeusasioiden EU-agendan laajuudesta huolimatta. Valiokunta totesi, että vaikka ministeriöiden omat vaikuttamisstrategiat muodostavat myös osan kunkin vuoden vaikuttamistyön perustasta, on perusteltua, että jatkossa myös rikos- ja siviilioikeudellisen yhteistyön vakiintuneet peruslinjaukset ja pitkän tähtäimen strategiset periaatteet selkeästi huomioidaan valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa. Lakivaliokunta viittasi tältä osin aiemmista valtioneuvoston EU-politiikkaa koskevista selonteoista antamiinsa lausuntoihin (esim. LaVL 6/2009 vp ja LaVL 16/2013 vp). Lakivaliokunta sai myös edellisen valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategian käsittelyn yhteydessä selvityksen oikeusministeriön EU-tavoitteista. Lakivaliokunta totesi tuolloin lausunnossaan, että oikeusministeriön asiakirjassa eurooppalaiset perusarvot, kuten perus- ja ihmisoikeussitoumukset, otettiin selkeästi vahvemmin huomioon kuin valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa.

Nyt käsiteltävässä valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiassa oikeusvaltion sekä ihmis- ja perusoikeuksien painotus on selvästi suurempi kuin vuoden 2016 EU-vaikuttamisstrategiassa. Lakivaliokunta pitää tätä erittäin myönteisenä.

Strategian jakso "Keskeiset vaikuttamiskohteet" alkaa alajaksolla "yhteisten arvojen noudattaminen", jossa korostetaan yhteistä eurooppalaista arvoperustaa, ihmisoikeuksia, perusvapauksia sekä oikeusvaltioperiaatetta. Jaksossa käsitellään myös EU:n mekanismeja oikeusvaltioperiaatteen jatkuvan noudattamisen seurannassa. Myös korruption torjunta nostetaan esiin. Edelleen strategiassa tuodaan esiin se, että vuoden 2017 aikana Eurooppa-neuvosto toteuttaa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen kehittämistä ohjaavien strategisten suuntaviivojen väliarvion. Strategiassa nostetaan esiin tällä hetkellä tärkeinä kysymyksinä myös terrorismi, rikosrekisteritietojen vaihtaminen ja maksukyvyttömyysmenettelyt. Kaiken kaikkiaan valiokunta katsoo, että

strategiassa on nostettu asianmukaisesti esiin tällä hetkellä keskeisimpiä valiokunnan toimialaan kuuluvia asioita.

Valiokunta pitää erittäin myönteisenä myös sitä, että oikeudellisen yhteistyön vakiintuneita peruslinjauksia on nyttemmin sisällytetty myös valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiaan. Strategiassa tuodaan esiin erityisesti se, että jäsenvaltioiden välinen oikeudellinen yhteistyö perustuu vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen ja että tällaisen yhteistyön edellytyksenä on jäsenvaltioiden keskinäinen luottamus toistensa oikeusjärjestelmiin, mikä entisestään korostaa oikeusvaltioperiaatteen tärkeyttä.

Euroopan unioni muodostaa SEUT 67 artiklan 1 kohdassa todetuin tavoin vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen. Lakivaliokunta toteaa, että edellä mainittujen elementtien on tärkeä olla tasapainossa eikä yhtä saa painottaa toisen kustannuksella. Lakivaliokunta on edellisestä valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategiasta antamassaan lausunnossa (LaVL 5/2016 vp, s. 2) painottanut ihmis- ja perusoikeuksien toteutumisen, seurannan ja valvonnan merkitystä ja todennut asian olevan erityisen ajankohtainen nykyisessä tilanteessa, jossa sekä EU että jäsenvaltiot kohtaavat uusia haasteita liittyen esimerkiksi maahanmuuttoon ja terrorismiin. Lakivaliokunta toteaa aiemman lausumansa olevan edelleen ajankohtainen. Myös Euroopan unionin perusoikeusviraston roolia ja hyödyntämistä on tärkeä pitää esillä. Pohjana ihmisoikeustyölle EU:n ulkopuolisissa maissa toimii EU:n ihmisoikeus- ja demokratiaohjelma vuosille 2015—2019. Vastaavaa ohjelmaa ei ole hyväksytty EU:n sisäisen ihmisoikeustilanteen osalta. Lakivaliokunta pitää perusteltuna, että myös EU:n sisäisen tilanteen osalta hyväksyttäisiin esimerkiksi vastaava ohjelma.

Lakivaliokunta korostaa, että valtioneuvoston EU-vaikuttamisen on tärkeää perustua yhteisen eurooppalaisen arvopohjan puolustamiseen. Perusvapauksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja oikeusvaltioperiaate sekä kansalaisten luottamus viranomaisiin ja viranomaisten luottamuksen lisääminen toisiin eurooppalaisiin oikeusjärjestelmiin ja niiden viranomaisten päätöksiin muodostavat kestävän perustan kaikelle onnistuneelle EU-politiikalle.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Lakivaliokunta ilmoittaa,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 28.2.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok
varapuheenjohtaja Eva Biaudet r
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Katja Hänninen vas
jäsen Emma Kari vihr

jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Outi Mäkelä kok
jäsen Mika Niikko ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Ville Tavio ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto